

Kitaaba Daani'eel - Lakkoofsa Afurtamii Torba

*Barsiisota Dogoggoraa Saaxiluu: Xiinxala Cimaa Daniel 8 fi Qormaatawwan
Xin-hafuuraa Adventistii irratti jedhu*

Jeff Pippenger
2024-01-11

Yeroo gaanfa xinnaan Roomee Daani'el boqonnaa saddeet keessaa lakkoofsota sagal irraa kaasee hanga kudha lamaatti keessatti bakka buufamu, mallattoo badaa dha; sababiin isaas inni mallattoo saala-jijjiirraa, nama uffata saala biraa uffatu, dhiiraa fi dubartii gidduutti raafamanii deemu dha. Kun hubannaa Miilerootaa wajjin walii gala; innis Roomeen sadarkaa lamaaniin bakka buufamte jechuun, sadarkaan jalqabaa mootummaa Roomee, sadarkaan lammaffaan immoo mootummaa amantii waldaa Roomee ta'uu isaa dha; garuu raafama saalaa lakkoofsota sana keessatti mul'atuun, gaanfi xinnaan sun tartiiba seenaa fi raajii keessaa ba'ee jira (badaa dha). Ta'us lakkoofsi afran keessaa tokkoon tokkoon isaanii seenaa kallattiidhaan mootummaa Roomee yookaan mootummaa amantii waldaa Roomee keessaa isa tokko wajjin wal qabatu bakka bu'a. Roomeen waaqeffannaa ormaa kan taate aangoo mootummaa ishii didan hunda ari'atte; garuu ari'atni Roomee paappaasii (dubartummaa) lakkoofsa kudhan keessatti ibsamu addatti samii irratti xiyyeeffata.

Hubannoo Miilariit keessatti, Roomaan mootummaa afraffaa fi mootummaa dhumaa ta'uu ishee irratti, mootummaa irraa gara waldaaatti, waldaa irraa gara mootummaa, achii irraa deebi'anii gara waldaaatti ce'uun dhimma isaan yaaddessu hin turre. Isaan Daniel boqonnaa lammaffaa keessatti miila keessaa walmakaa sibiilaa fi suphee arganii turan; kana immoo salphaatti akka sadarkaa lamaa Roomaa hubatanii, tartiiba seenaa addaa mootummaa afraffaa fi shanaffaa ibsuuf yaaddoo tokko illee hin qaban turan. Akkasuma boqonnaa torbaffaa ilaalchisees ni hubatan turan; achitti gaanfi Waaqayyo Isa Hundumaa Ol Jiru irratti waan guddaa dubbate, gaanfota kurnan jalqabaa bineensicha Roomaa keessaa gaanfota sadii buqqisee ture. Miilar yoo lakkoofsa sagal irraa hanga kudha lammaffaatti jijjiirama koorniyaa kana beekellee, hubannoo isaa keessatti mootummaa afraffaa Roomaa ta'uu isaatiif sun waan barbaachisu hin turre. Hubannoo Miilariit keessatti mootummaa afraffaan bara 1798 keessatti xumurame; taatee raajii itti aanu immoo Dhufaatii Lammaffaa Kiristoos ture.

Gaanfi dubartii gaanfa dhiiraa wajjin ejja hafuuraa raawwattu adda baasa; isheenis lakkoofsa kudhanii fi kudha lamaan keessatti bakka buufamteetti.

ଏବଂ ସତେ ଅଭିଯନ୍ତ ଫହାନ ହଲେଇ, ଆକାଶର ସନେ ପରଭୟନ୍ତ; ଏବଂ ସତେ ସହେ ସନେର କିଛି ଅଂଶକୁ ଓ କିଛି ତାରାମାନଙ୍କୁ ଭୁମିକୁ ଫିଙ୍ଗିଦଲେଇ, ଏବଂ ସମୋଦ୍ରକୁ ପାଦତଳେ ଦଳିଦଲେଇ। ଦାନିୟଲେ ୮:୧୦।

Ari'atamniin humna paappaasummaa Kiristaanummaa (maccaa waaqaa) irratti qajeelfame; akkasumas lakkoofsa kudha lamaan keessatti Roomaan paappaasummaa (dhalaa), hojii ishee ajjeechaa sana raawwachuuf humna ni argatti, kunis badii mootota Awurooppaa wajjin sagaagalummaa raawwachuudhaan ta'a.

Waraanni cubbuudhaan kan ka'e aarsaa guyyaa guyyaatti dhihaatu sana irratti loltuu tokko isaaf kenname; innis dhugaa lafatti gate; hojjetes, milkoofta. Daani'el 8:12.

“Inni” jedhu lakkoofsa kana keessatti humna waraanaa isa paaphaasiif “aarsaa yeroo hundaa” irratti kenname bakka bu’a. Jechi “irratti” jedhu hiika “irraa” jedhu qaba. Mootota Waaqeffataa Awurooppaa irraa (Roomaa Waaqeffataa), kan “aarsaa yeroo hundaa”tiin bakka buufame irraa, deeggarsi waraanaa (inni) “yakki irra daddarbaa” sababeeffachuun paaphaasiif kenname. Walitti makamni mootummaa fi waldaa kiristaanaa, keessatti waldaan kiristaanaa hariiroo sana to’atu, “yakki irra daddarbaa”dha. Daadhiin yakka irra daddarbaa sanaa dhiiga Kiristaanaati. Yeroo paaphaasiin waraana Roomaa Waaqeffataa to’achuu qabate, Roomaan paaphaasummaa (“inni”) “dhugaa gara lafaatti darbite; innis hojii isaa hojjete, milkaa’es.”

Daani’el boqonnaa kudha tokko, lakkoofsa soddonii tokko keessatti, humnoonni Roomaa paaphaasaaf kennamuun akkasumas bakka buufamee mul’ata:

Humni isa biraa isaa irra dhaabbatu; isaanis iddoo qulqulluu humnaa ni xureessu, aarsaa guyyaa guyyaa dhiifamus ni balleessu, wanta jibbiisaa onnachiisu immoo ni dhaabu. Daani’el 11:31.

Lakkoofsi kun ce’umsa seenaa Roomii waaqeffannaa waaqolii irraa gara Roomii paaphaasummaatti ta’e agarsiisaa jira. Lakkoofsa kana keessatti “harki” jechuun mootota Awurooppaa warra bara 496 keessa Clovis mooticha Frankii (Faransaay) irraa jalqabani paaphaasummaa deggeruuf ka’an dha. “Harki” sunis lola itti fufiinsa qabu jaarraa afraffaa irraa eegalee hanga bara 538tti geggeeffameen “iddoo qulqulluu jabinaa” (magaalaa Roomii) xureesseera. “Harki” sunis mormii waaqeffannaa waaqolii kan paaphaasummaan ol-ka’uu isaa dura dhaabbate irraa balleesse; akkasumas hanga bara 508tti mormiin waaqeffannaa waaqolii sun xumurameera.

Jechi “take away” jedhamee hiikame kun jecha Ibrootaa “sur” jedhu yoo ta’u, hiikni isaas “kaasuu” jechuudha. “Irreen” sun bara 538 keessatti “fokkina badiisa fidu” (paaphaasummaa) teessoo mootummaa lafaa irra kaa’e. Daani’el boqonnaa saddeet, lakkoofsa kudha lama keessatti “raayyaan” tokko gaanfa xinnaa dubartii ta’etti kenname jedhee yeroo ibsu, inni dhugaa lakkoofsa soddonii tokkoo boqonnaa kudha tokko keessaa mul’atu wajjin walii gala. Kitaabni Mul’ataa immoo boqonnaa kudha sadii keessatti dhugaa isuma sanaaf ragaa kenna.

Bineensi ani ani arge sun akka qeerensaa ture; miilli isaas akka miilla ursaa, afaan isaas akka afaan leencaa ture; ajajaan sun humna isaa, teessoo isaa, aangoo guddaa isatti kenne. Mul’ata Yohaannis 13:2.

Obboleettiin Wiitii bineensa lakkoofsa lamaa keessa jirutti kallattiidhaan paaphaasummaa akka ta’e, akkasumas akka jawwi sun lakkoofsa sana keessatti Roomaa waaqeffannaa ormaa ta’e adda baasti. Roomaan waaqeffannaa ormaa paaphaasummaadhaaf waan sadii kenne; “humna isaa, fi teessoo isaa, fi aangoo guddaa.”

Humni waraanaa Roomee heethaatiin waaqeffamu irraa, bara 496 keessa irraa eegalee, Kiloovisitti kenname. “Taa’umsi” itti irraa mootummaa bulchan, bara 330 keessa abbaa taayitaa

Inni jalqabaa saalaa lakkoofsa sagal irraa hamma kudha lamaatti waa'ee gaanfa xinnaa ilaalchisee jijjiirama koorniyaa saalaa tuffachuun isa jalqabaati. Utuu isaan dhugumaan ogeeyyii afaan Ibrootaa ta'anii, Daani'el aayata sana keessatti kaayyoodhaan jijjiirama koorniyaa saalaa fayyadame jedhamu hin morman, yookaan hin laaffisan turan. Gaanfi xinnaan koorniyaa lamaan keessatti bakka bu'aa; koorniyaaleen sunis aayatota keessatti achi fi achi deddeebi'u.

Teeloojistonni dhugaa kana xurii fi saantima sobaatiin haguuguu yaalu; kun ifatti aayatiin kudha tokko Roomaa paaganummaa, Roomaa paappaasummaa miti, akka addaan baasu waan ta'eef. Isaan immoo, akka beekamu, gaanfi xinnaan aayata kudha tokko keessa jiru paappaasii dha jedhanii cimanii dubbatu; yeroo inni dhugumaan Roomaa paaganummaa ta'e.

Yoo erga yeroo aayatawwan gaanfa xiqqaa afran keessaa lama dhiira ta'uu fi lama dubartii ta'uun isaanii fudhatama argate, dhugaan macaafa qulqulluu keessatti dubartiin raajii macaafa qulqulluu keessatti waldaa kan bakka buutu, dhiirris mootummaa kan bakka buutu ta'uu isaa hammachiisuun salphaadha. Kana beekuun, warri arguuf fedhan hundi akka hubatan ni taasisa; gaanfi xiqqaan kan aayata kudha tokkoo keessatti ibsame mootummaa Roomaa dhiiraa (Roomaa waaqeffannaa mootummaa, pagan Rome) malee Roomaa dubartii (Roomaa paappasummaa, papal Rome) miti.

Aayatichi hi barreeffamni kana barsiisu akka ta'e hubatama: Roomiin waaqeffannaa ormaa (inni) of guddisuun hanga bulchaa raayyaa sanaatti ol ka'e; akkuma Roomiin waaqeffannaa ormaa yeroo bulchaa raayyaa sana irratti fannoo Qalaaqaariyyaa kaa'etti godhe sana. Roomiin waaqeffannaa ormaa fannoo irratti Kiristoosiin mormee of guddisuu qofa osoo hin ta'in, aayanni sun itti fufee akka jedhu, isaatiin (Roomii waaqeffannaa ormaa) "aarsaan yeroo hunda dhihaatu keessaa fudhatame."

Kitaaba Daani'eel keessatti jechoonni Ibrootaa lama kan lamaan isaanii "kaasuu" jedhamee hiikaman jiru. Jechoonni kunis "sur" fi "rum" dha. Jechoonni lamaan isaanii tajaajila mootummaa qulqullummaa keessatti ni fayyadamu. "Sur" jechuun kaasuu yookaan irraa fuudhuu jechuu dha; yeroo daaraa iddoo aarsaa mootummaa qulqullummaa keessaa irraa fuudhan, jechi daaraa sana irraa fuudhamuu ibsuuf itti fayyadaman "sur" dha. Jechi "rum" immoo ol fuudhuu fi ol kaasu jechuu dha; yeroo lubni mootummaa qulqullummaa keessatti aarsaa sochooftuu ol kaasuu qabu, aarsaa sana "rum" (ol fuudhuu) qaba ture. Lakkoofsa kudha tokko keessatti, Roomaan Waaqeffannaa ormaa ("kan guyyaa guyyaa") waaqeffannaa ormaa ol fuudhuu fi ol kaasuudhaan "rum" (kaasuu) ni godha ture.

Roomiin waaqeffannaa ormaa ol fuudhee ol guddisuu ture. Theologoonni Adventistii warri afaanota macaafa qulqulluu irratti ogummaa qabu jechuun of labsan, kitaaba Daani'el keessatti yeroo hunda jechi "take away" itti mul'atu akka "remove" jechuun hiiku filatu. Isaan barreessuu addaa fi sirrii Daani'el beekuuf hin fudhatan; kanaanis of isaanii raajicha Daani'el irra kaa'u.

Dinqiqoonni afaanota Macaafa Qulqulluu hubachuudhaaf of dhiheessan, yeroo Daani'el jechoota garaagaraa lama fayyadameetti inni waanuma tokko jechuu akka yaade sababeessuuf falmiiwwan dhiyeessu. Itti aansuudhaanis himannaa isaanii sobaa deggeruuf qorannoowwan jechootaa dheeraa fi nuffisiisaa dhiyeessu. Dinqiqoonni seenaa Macaafa Qulqulluu hubachuudhaaf of dhiheessan immoo, hiikni sobaan itti fayyadaman kana irratti hundaa'a jechuun falmu; jechuunis, yeroo

garaagaraa keessatti jechi tokko hiika adda addaa qabaachuu danda'a, kanaafuu yeroo Daani'el jechoota garaagaraa lama fayyadameetti, ogeessi seenaa qofa jechuun Daani'el dhugumaan maal jechuu isaa adda baafachuu danda'a. Maloota sobaa lamaan kana adda baasuudhaan beekuun baay'ee barbaachisaa dha; sababiin isaas, isaan yeroo baay'ee dinqiqoota mala "line upon line" jedhamu irraa of dhoksuuf yaalan biratti itti fayyadamanidha.

Eeyyee, inni mataa loltootaa sanaa hamma Angafa loltootaatti of guddisse; isaanaanis aarsaan yeroo hunda dhi'effamu sun irraa fudhatame, iddoon mana qulqullummaa isaa immoo gadi buufame. Daani'el 8:11.

Jechi caqasa keessatti "fudhatame" jedhamee hiikame hiikni isaa "ol kaasuu fi ulfeessuu" dha. Hiikni isaa irraa buusuu miti. Dhugaan kun ogeessota amantii Adventistootaaf burjaajii fi wal-faallessaa uuma; sababni isaas, yaad-rimeewwan isaanii yeroo hiika sirrii jecha Daani'el itti fayyadame kana caqasa sanatti hojii irra oolchan, qormaata salphaa caqasa sana irratti godhamu jalaa hin dhaabbatan. Isaan xurree xiqqaan caqasa sana keessa jiru Roomaa paaphaasummaa akka ta'e falmu; kanaafuu caqasni sun akkana jedhee dubbifama: "isaatiin" (Roomaa paaphaasummaa) "waanti guyyaa guyyaa irraa fudhatame."

Isaaniin dabalachuun, akka obboleettii White ifatti ibsiteetti, jechi dabalame sun ogummaa namaatiin akka itti dabalfameefi barruu sana irratti akka hin hojjenne ta'us, rakkoon isaanii homaa miti.

"Sana anis 'guyyaa guyyaa' (Daani'el 8:12) wajjin walqabatee akka dubbii 'aarsaa' jedhu ogummaa namaatiin dabalamee, akka inni barruu sana keessaa hin taane, fi warra iyyata sa'aatii murtii kennan sanaaf Gooftaan ilaalcha sirrii isaa akka kenne nan arge." Early Writings, 74.

Isaan "guyyoo hundumaa" tajaajila qulqullummaa Kiristoositti jechuun ibsu; kanaafuu "aarsaan guyyoo hundumaa" yaad-rimee "guyyoo hundumaa" hojii aarsaa Kiristoos iddoo qulqulluu samii keessatti ta'e akka deeggaru godha. Garuu kakuu Waaqayyoon kennameen, jechi "aarsaa" "barreeffama sana keessa hin jiru" jedhamuun adda baafameera.

Yommuu machaanonni Efreem "kan guyyaa guyyaa" akka hojii mana qulqullummaa Kiristoositti hiikan, lakkoofsi sun akkana jedhee dubbata: "isaatiin" (Roomaa papaa) "kan guyyaa guyyaa irraa fudhatame," yookaan immoo, "humna papaaatiin, tajaajilli mana qulqullummaa Kiristoos irraa fudhatame" jedhee dubbata. Isaan dhugumaan soba kana barsiisu. Isaan jabinaan cimsanii akka barsiisanitti, dukkana mootummaa papaa sanaatiin hubannoon dhugaan tajaajila mana qulqullummaa Kiristoos yaada namootaa keessaa irraa haqame.

Garuu jechi "take away" jedhamee hiikamu hiikni isaa baasuu miti; ol fuudhuu fi ol ol guddisuu jechuudha. Ogeeyyiin afaanota Macaafa Qulqulluu jedhamanii of himan hiika jecha Ibrootaa "rum" kutaa sana irratti sirriitti yoo hojii irra oolchan, hiikni isaanii, "humna paaphaasiitiin tajaajilli iddoo qulqulluu Kiristoos ol fuudhamee ol ol guddifame" jechuu qaba ture. Paaphaasummaan yoom Kiristoosin ol fuudhee ol ol guddise ree?

Isaan hiika jecha Ibrootaa “sur” jecha Ibrootaa “rum” irratti dirqisiisuuf yaalu. Daani’eel walitti dhufeenya “guyyuu-guyyuu” wajjin lakkoofsota biro lamaan keessatti jecha “sur,” jechuun kaasu ykn irraa fuudhu, fayyadameera; garuu lakkoofsa kudha tokko keessatti Daani’eel jecha “rum,” jechuun ol kaasuu fi ulfeessuu, filate. Hiikni sobaa waa’ee lakkoofsa kanaa qopheeffame kun, hiika jecha “take away” jedhamee hiikame micciiruun waan ta’eef, gowwummaadha qofa utuu hin ta’in, yeroo tokko illee tajaajilli iddoo qulqullummaa Kiristoos namoota irraa karaa kamiinuu irraa fuudhamee hin beekne.

Garuu namichi kun, inni bara baraan jiraatu waan ta’eef, lubummaa hin geeddaramne qaba. Kanaafis, warra karaa isaatiin gara Waaqayyootti dhufan guutummaatti fayyisuu danda’a; inni yeroo hundumaa jiraatee isaanii kadhataaf araara waan kadhatuuf. Ibroota 7:24, 25.

Akkuma hayyoonni amantii Adventistii, hojii isaanii sobaa lakkoofsa kana irratti raawwatan deeggaruuf yaalanitti, yeroo tokko keessatti paaphaasonni mootummaa humna tokko tokko qabuun kadhannaa araarsaa Mana Qulqullummaa Kiristoos balleessuuf hojjete jedhaniin dubbachuun waan hin yaadamne dha!

Garuu, warri teoolojii barsiisan akka lakkoofsi kun tajaajila iddoo qulqulluu Kiristoos kan ol kaasee fi ulfina kenne paaphaasummaa agarsiisu hin barsiisan. Isaan hiika dubbii Daani’elii fi gorsa hafuuraan geggeeffame kan Ellen White irraa kenname irraa maqanii, ragaa dubbii Daani’elii mormuudhaan waan ofii isaanii barsiisuu filatan barsiisu.

Dhugumaas inni hamma Bulchaa loltootaatti of guddisate; isaatiinis aarsaan guyyaa guyyaatti dhihaatu sun irraa fudhatame, iddoon iddoo qulqullummaa isaa immoo gad darbatame. Daani’el 8:11.

Wanbarriin amantii barsiisan, lakkoofsi kun hiikni isaa, “humna paaphaasaatiin tajaajilli iddoo qulqullummaa Kiristoos irraa kaafame” jedhuudha; tajaajilli iddoo qulqullummaa Kiristoos yaada namootaa keessaa kaafamuun isaas, dhugaa kanaan ni deeggarama; jechuunis, kaafamuu sanaa wajjin walqabatee iddoon “qulqullummaa isaa” gad buufameera. Dubbii Waaqayyoo keessaa lakkoofsi tokko illee iddoo qulqullummaa samii, iddoo Kiristoos araara isaa itti raawwatu, yeroo kam iyyuu gad buufameera jedhee hin ibsu. Akkasumas kutaan Macaafa Qulqulluu tokko illee samiin ofii isaa, kan “iddoo qulqullummaa isaa” ta’e, yeroo kam iyyuu gad buufameera jedhee hin agarsiisu. Ammas, wanbarriin amantii ofii isaanii raajicha Daani’el ol kaasu; sababiin isaas, isaan lakkoofsa sana keessatti “iddoo qulqullummaa isaa” jedhu iddoo qulqullummaa Waaqayyoo agarsiisa jechuun cimsanii dubbatu; kunis, Daani’el yaada sana irraa kallattiidhaan faallaa barsiisu illee ta’eera.

Warriin afaan Ibrootaa ofiin jedhu keessaa ogeeyyii jechuun of dhiyeessan, keessaa jechi Ibrootaa “rum” jedhu hiika jechaa Ibrootaa “sur” jedhuun hubatamuu akka qabu cimsanii dubbatu. Akkasumas jechi Ibrootaa “miqdash” jedhu akka jechaa Ibrootaa “qodesh” ta’etti hubatamuu akka qabu cimsanii dubbatu. “Miqdash” fi “qodash” lamaan isaanii keessatti kitaaba Daani’el keessatti salphaatti “iddoo qulqulluu” jedhanii hiikamu; ta’us hiikni isaanii garaagara dha. “Miqdash” jechuun iddoo qulqulluu kamiyyuu bakka bu’a, jechuunis yoo mana qulqullummaa Waaqayyoo ta’e yookaan mana qulqullummaa waaqeffannaa ormootaa ta’e. Inni jecha waliigalaa iddoo

qulqulluuf ooludha; garuu “qodesh” Macaafa Qulqulluu keessatti mana qulqullummaa Waaqayyoo qofa bakka buusuuf qofa tajaajilama.

Daani’el iddoo waaqeffannaa warra waaqa tolfamaa fi iddoo qulqullinaa Waaqayyoo gidduu garaagarummaa ni beeka ture. Yoo Daani’el iddoo waaqeffannaa warra waaqa tolfamaa ibsuuf jedhu ta’e, jecha “miqdash” jedhu ni fayyadama ture. Warri afaan Ibrootaa irratti ogeeyyii of fakkeessan sun, Daani’el aayata walitti aanan afur keessatti jechoota lamaan isaanii yeroo sadii fayyadamuu isaa matumaa akka hin ilaalle, na dinqisiisa. Fayyadama Daani’el jechoota afaan Ibrootaa lamaan kanaa—lamaan isaanii iyyuu “iddoo qulqullinaa” jedhamee hiikaman—hiika Daani’el akka hubatamu barbaade ni ibsa.

Eeyyee, inni hamma Raajicha maccaa sanaatti of guddifate; isaaniinis aarsaan guyyyaa irraa kaafame, iddoo mana qulqullummaa isaa immoo jigsame. Cubbuu irraan kan ka’e, aarsaa guyyyaa irratti macci isaaf kenname; inniis dhugaa lafatti gate; hojjetes, milkaa’es. Sana booddee qulqulluu tokko dubbachaa jiru nan dhaga’e; qulqulluu biraanis qulqulluu dubbachaa ture sanaan, “Mul’anni aarsaa guyyyaa ilaalchisee, fi cubbuu diigumsaa, mana qulqullummaa fi macca lamaan isaanii iyyuu miila jalatti dhidhiitamu isaanii kennu sun hamma yoomiitti ta’a?” jedhe. Inniis naan, “Hamma guyyaa kuma lamaa fi dhibba sadii ga’utti; ergasii mana qulqullummaa ni qulqullaa’a” jedhe. Daani’el 8:11–14.

Kutaa bu’uuraa Adventizimii of keessaa of keessatti hammatu sana keessatti, Daani’el jechoota Ibrootaa lama garaagaraa kan lamaan isaanii iyyuu “iddoo qulqullaa’aa” jedhamee hiikaman fayyadame. Lakkoofsa kudha sadii fi kudha afur keessatti Daani’el jecha Ibrootaa “iddoo qulqullaa’aa” jedhuuf, kan akka Macaafa Qulqulluutti iddoo qulqullaa’aa Waaqayyoo qofa adda baasuuf tajaajilu, filatee fayyadame; garuu lakkoofsa kudha tokko keessatti, jecha Ibrootaa waliigalaa yookaan gosa waliigalaa ta’e fayyadame; kunis iddoo qulqullaa’aa Waaqayyoo ta’uu ni danda’a, yookaan iddoo qulqullaa’aa waaqeffannaa mootummaa ormaa ta’uu ni danda’a.

Daani’el aayata kudha tokko keessatti “iddoo qulqulluu” sana iddoo qulqulluu Waaqayyoo ta’ee adda baasuuf yaadee utuu ta’e, jecha Afaan Ibrootaa isa aayata sadii itti aanan keessatti yeroo lama fayyadame sanauma fayyada ture. Daani’el aayata kudha tokko keessatti iddoo qulqulluu waaqeffannaa sobaa tokkoo fi aayata kudha sadii fi kudha afur keessatti iddoo qulqulluu Waaqayyoo gidduutti garaagarummaa gochaa akka ture ifaadha! Garuu machoonni Efreem “bakka iddoo qulqullummaa isaa” kan “gatame” jedhamu, aayata kudha tokko keessatti, bakka iddoo qulqullummaa Waaqayyoo akka ture falmu; ta’us jecha “bakka” jedhu irraa of qusatu.

Isaan barsiisonni mootummaa paaphaasummaa tajaajila araarsummaa Kiristoos irraa balleessitee, dhugaa mana qulqullummaa samii immoo gad buufte akka ta’e barsiisu. Garuu Daani’el keessatti “mana qulqullummaa” jedhu lakkoofsa kudha tokko keessa jiru mana qulqullummaa Waaqayyoo osoo hin ta’in, mana qulqullummaa waaqeffannaa ormootaa akka ta’e ifatti ibsameera. Akkuma kana Daani’el, gad buufame “mana qulqullummaa” osoo hin ta’in, “iddoo” mana qulqullummaa isaa akka ta’e illee ifatti ibseera.

Kaayyoo koorniyaa aayata sagal irraa hamma kudha lamaatti jiru kan kaayyoo irratti hundaa’e beekamuu diduudhaan, tiyoolojiistoonni ammayyaa hiikkaa “kan guyyaa hundumaa” jedhamu isa

keessaa Pirootestaantizimii gantummaa irraa madde fudhatanii, bu'uura yaada namaa, duudhaa fi aadaa irrattii cirracha irratti ijaaru jalqaban. Yommuu isaan aayata kudha tokko bira ga'an immoo, gorsa hafuuraan kenname kan Obboleettii White hubannaa Miller eegee "kan guyyaa hundumaa" waaqeffannaa mootummaa alagaa akka ta'e sirrii ta'uu isaa adda baase illee ni didu; akkasumas jaalala isaanii tiyoooolojii Kaatolikii fi Pirootestaantii irratti qaban ittisuuf ogummaa kallattii dogogorsuu fi yaada tilmaamaa fayyadamuu jalqabu.

Isaan keessatti Roomaa warraaqsa gara Roomaa paaphaasummaaatti geeddaru; jecha hiikkaan isaa "ol kaasuudhaa fi ulfeessuu" ta'e irrattis hiika "buqqisuu" jedhu dirqisiisu. Mallattoo seexanaawaa "kan guyyaa guyyaa" ta'e akka mallattoo waaqeffannaatti ibsu; sana booda immoo, yeroo "bakka" qulqullina mana qulqullummaa jedhu ifatti eeruu irraa of qusatanitti, mana waaqeffannaa waaqota ormaa mana Waaqayyoo akka ta'e jabeessanii dubbatu. Warri "hin baranne" immoo (akkuma Isaayaas isaan adda baase), yoo warri "baratan" akkas jedhaniin malee kan hin hubanne, gabatee oduu sobaa sana badiisa ofii isaaniitiif fudhatu.

Mata-duree, barruu itti aanu keessatti, dabala beekumsaa abjuu Miller keessatti akka faayaatti fakkeeffamee ibsame yaadannoo keenya itti fufna.

"Ergamaan Phaawulos akkana jechuun nu akeekkachiisa: 'Namoondi gariin amantii irraa goru; hafuurota nama gowwoomsanitti fi barsiisa hafuurota hamootaa dhaggeeffatu.' Kana jechuun waan nuti eeguu dandeenyu dha. Qorumsi keenya inni guddaan sababa garee sanaatiin nutti dhufa; isaan yeroo tokko dhugaa deeggaranii turan, garuu achii irraa gara addunyaatti deebi'anii jibbaa fi qoosaadhaan miilla isaanii jala isa dhidhiitan. Waaqayyoo hojjetoota isaa amanamoo ta'aniif hojii hojjetamu qaba. Weerara diinaa dhugaa dubbii isaa tiin deebisuun barbaachisaa dha. Soba ni saaxilamuu qaba; amala isaa inni dhugaan mul'ifamuu qaba; ifni seeraa Yihowaa immoo dukkana naamusaa addunyaa keessaatti ibsee mul'achuu qaba. Gaaffii dubbii isaa ni dhiheessuu qabna. Yoo dirqama ulfaataa kana daganne, cubbuu irraa bilisa hin taane jedhamee nu hin ilaalamu. Garuu yeroo nuti dhugaa ittisuuf dhaabannu, ofii keenya ittisuuf hin dhaabanninaa; sababii arrabsoo fi maqaa balleessii baachuu waamneefis jeequmsa guddaa hin uuminaa. Ofii keenyaaf gadduu hin qabnu; seera Waaqa Isa Hundaa Oliif garuu hinaaffaa guddaa haa qabaannu."

"Ergamichi ni jedha ergamaan, 'Yeroon namoonni barsiisa fayya qabeessa hin obsine ni dhufa; garuu akkuma hawwii isaanii ofii isaaniitti barsiisota ofitti kuufatu, gurri isaanii waan nama mi'eessu dhaga'uuf hawwii qabaatee; gurra isaanii dhugaa irraa ni garagalchu, gara durdurii immoo ni deebifamu.' Gama hundaan namoonni yaada gowwoomsaa warra dubbii Waaqayyoo diiganitti salphaatti booji'amani akka geffaman ni argina; garuu yeroo dhugaan fuuldura isaanii kaa'amu, obsa dhabuu fi dheekkamsaan guutamu. Garuu gorsi ergamichaa garbicha Waaqayyootiif kenname, 'Waan hundumaa keessatti dammaqaa ta'i, rakkina obsaan baasi, hojii lallabaa misiraachoo hojjedhu, tajaajila kee guutummaatti mirkaneessi.' Bara isaa keessatti namoonni tokko tokko dhimma Gooftaa ni dhiisan. Inni akkana jedhee barreessa, 'Demaas biyya lafaa kana yeroo ammaa jaallatee na dhiiseera;' ammas akkana jedha, 'Iskindir sibiila diimtuu hojjetu sun hamaa baay'ee natti hojjetu: Gooftaan akka hojii isaatti isaaf haa deebisu: ati immoo isa irraas of eeggadhu; inni dubbii keenya baay'ee mormeera.'"

“Raajonnii fi ergamoonni qormaata mormii fi arrabsoo wal fakkaataa keessa darban; ilmi hoolaa Waaqayyoo mudaa hin qabne illee akkuma keenya waan hundumaan qorama keessa seene. Inni fincilaa cubbamootaa of irratti taasifame obse.”

“Akeekkachi yeroo kanaaf kennamu hundinuu amanamummaadhaan labsamuu qaba; garuu, ‘garbichi Gooftaa loluudhaan jiraachuu hin qabu; nama hundumaatti garraamummaa qabaachuu, barsiisuuf qophaa’aa ta’uu, obsa qabaachuu; warra of morman immoo gad of deebisuudhaan barsiisuu’ qaba. Jechoota Waaqa keenyaa of eeggannoodhaan akka gaariitti eegu qabna, akka hojii gowwoomsaa warra amantii dhiisanii irraa xuroofnu hin dandeenyeef. Hafuura fi dhiibbaa isaanii meeshaa isa Gooftaan keenya yeroo mootummaa dukkanaa isa rukutetti itti fayyadameen mormuu qabna,—‘Barreeffameera.’ Dubbii Waaqayyoo akka gaariitti, ogummaadhaan itti fayyadamuu barachuu qabna. Gorsii kennamu, ‘Ofii kee Waaqayyoo duratti fudhatamaa akka taatuuf jabaattee hojii hojjedhu; akka hojjetaan qaanii hin qabne tokkootti dubbii dhugaa sirriitti qooduu’ dha. Dogoggora marmartuu barsiisota sobaa fi gowwoomsitoota qunnamuuf hojii ciminaa, kadhannaa jabaa, fi amantii barbaachisa; jechuunis, ‘bara mootummaa dhumaa keessatti yeroo sodaachisaan ni dhufa. Namoonni of jaallatoota, maallaqa hawwota, of jajoota, of tuultota, arrabsitoota, warra abbaa fi haadhaaf hin ajajamne, warra galata hin qabne, warra qulqullummaa hin qabne, warra jaalala uumamaa hin qabne, warra kakuu cabsan, hamattota sobaa, of hin qabne, gara jabeeyyii, warra gaarii jibban, gantoota, ariifattota, of ol qaboota, Waaqayyoo caalaa warra gammachuu jaallatan ta’u; fakkeenya waaqeffannaa qabaatanii humna isaa garuu ganu: akkasii irraa garagali.’ Jechoonni kun amala namoota tajaajiltoonni Waaqayyoo ittiin wal argu qaban ni ibsu. ‘Hamattota sobaa,’ ‘warra gaarii jibban,’ bara xuraa’aa kana keessatti warra Waaqa isaaniif amanamoo ta’an ni weeraru. Garuu ergamaan Samii hafuura isa Gooftaan agarsiise mul’isuu qaba. Gad of deebisuudhaanii fi jaalalaan fayyina namootaatiif hojii hojjechuu qaba.”

“Phaawulos warra hojii Waaqayyoo morman ilaalchisee itti fufa; isaanis namoota yeroo Israa’el durii keessatti warra amanamoo irratti waraana kaasan wajjin wal bira qabee ibsa. Innis akkana jedha: ‘Akkuma Yaaneesii fi Yaambreesis Musee dura dhaabbatan, isaanis akkasuma dhugaa ni mormu; namoota sammuu isaanii manca’e, amantii irratti fudhatama hin qabne. Garuu isaan kana caalaa hin tarkaanfatan; gowwummaan isaanii, akkuma kan isaanii sanas ture, nama hundumaatti ni mul’ata.’ Yeroon gowwummaa Waaqayyoo irratti waraanuu itti mul’atu akka dhufu ni beekna. Hammam yoo maqaa xureeffamnee fi tuffatamnellee, obsa tasgabbaa’aa fi amanamummaa keessatti eeguun nuuf ni danda’ama; sababiin isaas, ‘wantin dhokataan tokko illee hin jiru kan ifatti hin baafamne,’ warri Waaqayyoon kabajanis namootaa fi ergamoota fuulduratti isa irraa ni kabajamu. Nuyi dhiphina warra haaromsaa keessatti hirmaachuu qabna. Barreeffameera, ‘Arrabsoon warra si arrabsan anatti bu’e.’ Kiristoos gadda keenya ni hubata. Tokkoon keenya keessaa tokko illee qofti fannoo baachuutti hin waamamne. Namichi Dhiphataa Qaraaniyoo keessaas rakkoo keenyaatti ni raafama; akkuma inni qorama keessa darbee dhiphate, warra maqaa isaatiif gaddaa fi qorama keessa jiran gargaaruufis ni danda’a. ‘Eeyyee, warri hundinuu Kiristoos Yesus keessatti jireenya Waaqeffannaa qabu jiraachuu barbaadan ari’atama ni dhandhamu. Namoonni hamaanis fi gowwoomsitoonni immoo hammina irraa gara hamminaatti ni deemu; ni sobu, ni sobamusu. Ati garuu wantoota baratte keessatti itti fufi.” Review and Herald, January 10, 1888.